

PETER LÁSZLO

Juhász Gyula

A MUNKÁSMOZGALOMBAN

(7.)

A Munkában mintegy tucatnyi új verse is megjelent a költőnek, s köztük jó néhány a legjelentősebb munkásverek közé tartozik. Ilyen az Örök harc (első címe: Örök a küzdelem), amely a népből forrongó erő elkerülhetetlen kitörését és győzelmét hirdeti:

S a mélyben új harc kalapácsát
Zengetik üllőn új örök:
Az Elet zúgó, örök árján
Előre, föl, bátrak, merők!

Nem véletlen, hogy e versnek 1926-os változata, melyet a költő volt makói tanártársának, a 19-es magatartása miatt magániskolához kényszerült Pénzes Zoltánnak útján a salgótarjáni diákoknak küldött, a bányászokhoz címzett költői üzenetnek tűnhetett. Az eredetileg csupán metaforikus verskezdet konkrét értelmet kaphatott:

A láva lenn forrong az éjben,
Komor sötétlen kavarog,
Világ kohója rejti mélyen,
Nem látják csillag napok.

A költő maga is akarta ezt a sajátos átértelmezést, ezért fejezte be a bányászköszöntéssel: Szerencse, föl! bátrak, merők!

1920 karácsonyán A Munka hasábjain vallotta Juhász Gyula a szegedi munkásoknak:

Mindent elosztok köztetek, szegények,
Tiétek mind ez élet és e lélek.
Mindent csak néktek, szívvel és egészen,
Tiétek álom, vágyam és reményem.

Tiétek voltam, amikor fogantam
Tisztes szegénység szent ölen. A dallam,
Mely bennem legelőször égre tört fel,
Együtt sirt és vágyott a szenvedőkkel.

(Gazdag szegénység)

Reményét itt is konkrétan, félreérthetetlenül szövegi le:

Hogy a jövődön igazabb és szebb lesz,
Mélto dalomhoz és méltó hitemhez!
Morus Tamás vértanúságát is úgy idézi (Morus Tamás),

hogy abból is kitéssék: az »Isten kegyelméből országolónak szeszélye törvény és önkényeszent«, de bosszúja hiába, mert a vértanuk a Gondolat hirdetői halálukkal is. A márciusi lész olvastán óhatatlanul a két évvel azelőtti forradalmas március jut eszébe:

Virágos hant és véres rög felett
Már bontja zászlaját a kikelet.
Végig cikáz
A léleken a márciusi lész!

Főként a refrén sugallja ezt, a cimbéli kifejezés, amely változó jelzővel (termő, zengő-nyíló, bizó, boldog, bátor) mind-mind a forradalmi tavaszra emlékeztet. Baross Gábor emléket azért idézi. A Munka hasábjain, mert benne is a munka herosztát látja. A hőmezővási munkások előtt fölolvastott versében Juhász Gyula azt a gondolatot veti föl, amely később József Attila híres hasonlatával vált szállóigévé: »Minden emberi mű értelme ezért bug mibennünk, mint a mélyhegedű.«

Juhász Gyula a magyar irodalom két klasszikusát szövegi, Csokonait és Petőfit:

Köszönt a munka népe, az a időbor,
Mely a jövőbe indul veletek.
Szabad jövőbe és boldog jövőbe,
Hogy álmatok valóra váljon ott,
A verseitek hangjánál előre
Hadd indulunk munkások, magyarok.

(A magyar múltnak...)

A költő világosan látta, hogy a fasizmus: visszaférés a polgári társadalom felé, neofeudalizmus, középkor, a középkori barbárság összes rekvizitumaival. Különös mótyvum-egyezést mutat Középkor című verse, amelyben éppúgy, mint a Dózsa-versekben és a Morus Tamásban, az ellenforradalom bosszúszomját, kegyetlenségét és embertelenségét leplezi le:

A jó vitézek indulnak keletre,
Fölperzseli hátra tűz a naplemente,
A pince mélyén óborok hevernek,
A börtön éjén gubbaszt száz ereinek.
Tavasszi szél kel legyen, mint az álom,
Es jobbágyokat himbál a faagon.

(Középkor)

Nagy Lajos 1922-ben a Farkas és bárány című novelláját így fejezi be: »A farkasok elvitték a birkát az erdőbe. A szél zúgott, zúgatta, nyögötte a fákat, és lóbálta erős ágai sok, sok terhét.« Szabó Lőrinc ugyancsak 1922-ben Rutilius levelében írja:

Keserű szél
törte be az ég fénylő kapuit,
hegyek ülnek apáink sírjain,
és mibergyümölcsös erdők sikolyát
kifáradt visszhangok hőmpölygetik
szívemre, s hullák verdesik a vén
hidakba szétdorongolt fejüket.

A Magyarországon két évvel később »A győzteseknek« címmel jelent meg az a vers, amely A Munkában Az építők címmel látott először 1921 nyarán napvilágot.

A vers mindkét változatában Petőfi Föltámadott a tenger c. költeményének alapgondolatát hirdeti:

Ó fáraók, vigyázzatok, a szolgálta
Egy nap a gúlat a pokolba hordja,
S megérti már, hogy Ember maga is!

(Az építők)

A Szikratávirat jellemzően mutatja Juhász ideológiájának erjét és gyöngéit egyaránt. A cím kétségtelenül 19-es remisszencia: akkor jött szokásba szikratávirat üzeneteket küldeni, Juhász egyik legjelentősebb publicisztikai remeke, a Gorkij üzenete 1919. április 2-án együtt emlegette Lenin üdvözlését és Gorkij táviratát: »Itt Lenin elvtárs, üzeni a boldog szikra...« Ettől kezdve gyakran használja a költő ezt a korabeli technikát jellemző modern szösszétételt, leírja prózai cikke fölé is címül. Most ő küld »szikratáviratot« az emberiséghez: az embertestvérek általános szolidaritását, bukkintak és győztesek, hívők és kétkedők, harcosok és álmódok közös munkára való összefogását hirdeti. 1921-ben az utolsó sor így szól:

Egy új, nagy frigyben ölelkeztek!
1926-ban ezt a sort megváltoztatta:
Ne öleltek már! Ölelkeztek!

Mind a két variáns a költő illúzióját mutatja: azt a naiv hitét, hogy a tőkés, az imperializmusból már fasizmus-sá torzuló társadalomban a kibékíthetetlen ellentmondások az értelem, a gondolat, a szép szó segítségével föloldhatók, azt a megalapozatlan reményét, hogy a farkasok — ahogy Nagy Lajos novellájának hasonlatát alkalmazzuk — önként lemondanak a bárányok fölhalásáról.

(Folyt. köv.)

Forradalmi emlékeit idézi az 1919-es IGAZSÁG szerkesztője

A Somogyi Könyvtár sok kincset rejtő folyóirattárában gondosan őrznek egy közepes terjedelmű könyvnél nem vastagabb kötetet, az 1918—19-ben Szegeden megjelent Igazság című hetilap bekötött példányait. A piros fedélű füzetek a forradalom egyik sajtósági és ritkasajtó-termékét jelentik, nem csupán forrásait a nagy időknek, hanem tanulságos tükreket az őszirózsás forradalom idején megindult balratolódás, a kommunista mozgalom fokozódó tömegbefolyásának. A lap ugyanis, bár nem volt kifejezetten pártlap, határozottan baloldali szocialista szemlével volt, bátran szakított a szocialdemokrata opportunizmussal, s tanújelét adta a kommunista iránti rokonszenvének.

Most itt ül mellettünk az Igazság felelős szerkesztője, a nyugalmazott nyomdász, Lencz Géza, aki 1919-ben, a franciák letartóztatása elől menekült el a városból, s akit a sorsa mostanáig nem is engedett ide vissza. Hetvenkét éves, de hatvannak sem látszik. Miért jött most Szegedre?

— Látni akartam még egyszer ifjúságom városát. Néhány barátomat, egykori nyomdásztársaimat látogatom meg, s kezembe vettem a könyvtárban az Igazságot, végiglapoztam, fölídeztem emlékeimet, a kutatók számára agnoskáltam a lap névtelen írásainak szerzőit. Többnyire a saját cikkeimet ismertem föl, s a lap másik termékeny munkatársait, a kommunista Szalay Jánosét.

— Celdömölkön, 1889-ben születtem. 1903-ban lettem nyomdászinás, 1907-ben szabadultam, aztán valcoltam, vándoroltam: itthon Pápan, Egerben, Kolozsvárott, Lugoson, s külföldön Ausztriában dolgoztam. Egyik barátom hívasára 1911-ben kerültem Szegedre, az Újlaki Antal szerkesztésében, Endreyi Lajos kiadásában és nyomdájában megjelenő Szegedi Friss Újsághoz. Itt lettem gépszédő.

— A polgári forradalom győzelmén után Szalay inspirálására ehatároztam, hogy lapot indítok a hivatali és a tőkés korrupció leleplezésé-

re. Nem tussoljuk el a gazdaságokat, mint a polgári lapok! 1918 karácsonyán jelent meg az első szám. Mindjárt ebben »kivegeztem« Lovács Józsefet, a Vakok Intézete igazgatóját, aki a vakokat éhbéért dolgoztatta és a részükre járó élelmiszereket — nagy inség volt akkor — elsikkasztotta, elvendégeskedte. De aztán sorban lelepleztük az újszegedi Árpád-otthon szintén tolvaj vezetőjét, a Nemzeti Tanács jobboldali tagjait, a szervezők úrinőket, az ellenforradalmár Bokor helyettes polgármestert, a demagóg Almásy szingagatót, Prohászka Ottokárt, a cselédteremtőket, a főgimnázium reakciós tanárait, a milliomas Holtzereket, s még sokat mást. »Rövid idő alatt — írtam az Igazság január 31-i számában — annyi szennyest csapdostunk a fejéhez azoknak, akik ezt megérdemelték, amennyit az összes szegedi napilapok egy egész esztendő alatt nem tettek meg«.

Ekkor írta bökversében Sz. Szigethy Vilmos:

Es pénteken az Igazság,
Megírja, hogy mi a igazság...

— Szombathelyen, ahol most is élek, rendszeres látogatója vagyok a megyei könyvtárnak, s ott olvasgatom több Szegedről szóló munkát. Meglepetve tapasztaltam, hogy egy szegedi történész az Igazság felelős szerkesztőjének Hoffmann Ödönt mondja. Az igazság az, hogy csak 1919. március közepén adtam át a lapot Hoffmannnak, a franciák által halálra ítélt, de a golyó elől megszökött kommunista katonatisztnak, s míg az én szerkesztésében a lapnak tíz száma jelent meg, az övében csupán egyetlen, az utolsó, a március. 20-i. Ugyanez a történész engem »jobboldali szocialdemokrata«-ként emleget, ami azért is nevetéges, mert ugyan az Igazság kommunista voltának bizonyítására olyan cikkeket idéz a lapból, amelyek — én írtam!

— A Tanácsköztársaság alatt tagja voltam a forradalmi intéző bizottságnak és a sajtóbizottságnak (én cenzuráltam a helyi lapokat), a

Szegedi Vörös Újság üzemi biztosaként működtem. A direktorium kényszerű távozása után Betrix ezredes az opportunista Olejnyikkel és Abrahámmal együtt engem is magához hívott, és föl-szólított, hogy vállaljuk a város vezetését a márc. 21-e előtti státusquo alapján. Én voltam a kiszemelt új direktorium hangadója, s én megfogadtam a közreműködést. Távozóban észrevettem, hogy adatainkat fölírta, sőt megfigyelőket küldött utánunk.

Ezt követően vállalta el az un. polgári direktorium a város vezetését. Pár nappal később, április 9-én, a francia letartóztatás elől menekülőm kellett a városból. — Hazamentem szülővárosomba, megindítottam és szerkesztettem a Kemesalja című lapot. »A szőke Tisza partján« címmel leplező cikksorozatot kezdtem a szegedi ellenforradalmi terrortól, itteni élményeimről. Augusztus 10-én, a forradalmak letírása után letartóztatott, s cikkekért izgatás címén négyhónapi börtönrre ítélték. Ötöt ültem le, mert »elfelejtetek« kiengedni, aztán egy évig bűjkáltam az internálás elől. Utána újra nyomdász lettem Szombathelyen, 1934-től 45-ig pedig Pesten az Egyetemi Nyomdában. A fölsszabadulás után visszatértem Szombathelyre. A honvédségi igazolási bizottság elnöke lettem, majd 1948-ig újra újságíró voltam az Új Vasvárnegyze felelős szerkesztője. Mint gépszédő mentem nyugdíjba 1951-ben.

A gazdag, harcos éveket államunk méltón honorálta. Lencz Géza 1959-ben megkapta a Népköztársaság Elnöki Tanácsától a Tanácsköztársasági Emlékérmét. Nyugdíjaként is tevékeny: a szegedi kutatók számára papírtávetette az Igazságra vonatkozó emlékeit, s ez fontos fejezete lesz az egyszer megírandó szegedi sajtótörténetnek. Tagja a vasi író-csoportnak, versei is megjelentek. Még 19-ben írta a Kemencsaljába:

Szeged, fedtes Tisza partja,
Hol a proletárnak karja
Télenül szorul ököibe,
Száz és száz társam börtönbe!
Hol a fehérterror tombol,
Negyvenezzer munkás gondol

Negyvenkét év múltán látogatott Szegedre Lencz Géza

Ünnepi föltámadásra,
Eljövendő megtörülésre,
Mikor újra együtt leszünk,
S gazok felett itélkezünk...
Az ünnepi föltámadás már 17 éve bekövetkezett. De a szintén megénekltegyüttelt a szegedi munkástársakkal Lencz Géza számára csak most, 42 év múltán érkezett el.
H. J.

Rádióműsor

Péntek
KOSSUTH-RÁDIO
4.26 Rákóczi induló, 4.30 Hírek, 4.35-7.59 Vidáman, frissen. Közben: 5.00 Falurádió, 5.05 Új könyvek, 6.20 Jó reggelt! 6.30 Időjelzés, 7.00 Hírek, 7.10 Új könyvek, 7.30 Műsornapár, 7.59 Időjelzés, 8.00 Műsorműsor, 8.08 Technikai szünet, 8.10 Brahms: d-moll zongoraverseny, 9.00 A Pál utcai fiúk, Folytatás, 9.20 Könyvü szünet, 9.55 Napirenden... 10.00 Hírek, lapszemle, 10.10 Operaszünet, 10.59 Lotteeredmények, 11.00 Verses szatirak, 11.15 Dálal, táncol a világ körül, 12.00 Déli harangszó, 12.15 Rubint csillag néz a fortocskák szemebe! 13.00 Papírház, Folytatás, 13.20 Fűredi Annabál, Operaszünet, 13.45 Gazdaszemmel a nagyvilág mezőgazdaságáról, 14.00 Kórusok, 14.15 Sportoló ifjúság, 14.30 Népi zene, 15.00 Hírek, közlemények, 15.08 Időjárásjelentés, 15.10 Mesélő városok, 15.30 Szív küldi, 16.40 Vidám katonadalok, 16.55 Műsorműsor, 17.00 Hírek, 17.00 A 15. Ótórát tea, 17.45 Mai emberek, 17.55 Beethoven: eisz-moll szonáta, 18.15 Periszkóp, 18.30 Pénteken este... 18.40 Déli szünet, 18.50 Negyvenkét év múltán látogatott Szegedre Lencz Géza, 19.00 Szegedi Ünnepi Játékok, 19.15 Csizma, Rádiójáték, 19.30 Egy szem kökönyű... 19.40 Ót perc tudomány, 19.45 Harangszó, 19.55 Jó éjszák! gyerekek! 20.00 Esti krónika, 20.20 Dálal a nyár, 20.35 Berendieki vesztély, Rádiójáték, 21.30 Mario Lanza énekel, 21.40 A mikrofon előtt Pabi László, 21.45 Mozart: Kis éji zene, 22.00 Hírek, 22.50 Huszka-est, 23.15 Lengyel Zenel Hét, 24.00 Hírek, 0.10 Népdalok, 0.30 Himnusz.

PETŐFI-RÁDIO
5.00 Reggeli zene, 6.30 Műsornapár, 6.50 Torna, 8.00-8.10 Hírek, 14.00 Időjárás- és vízállásjelentés, 14.15 Háródsz. Adur organaverseny, 14.40 Samba, Filbeszés, 15.00 Tánccene, 15.50 12 millió forint pihenés, 16.00 Hírek, 16.05 Kamarazene, 16.50 Tábori hangoskő, 17.00 100 éve született Lányi Ernő, 17.25 Vite a Nemzeti Színház elmúlt szezonjáról, 17.45 Fűvészen, 18.00 Hírek, 18.05 Keringők, 18.30 Belleas és Melissza, Operaszünet, 19.00 Hírek, 19.05 Népdalcsokor, 19.45 Sportíradó, 20.00 óra Hét hangversenykalauz, 20.04 Falurádió, 21.00 Hírek, 21.10 Tánccene, 22.00 Zenekari hangverseny, 23.00 Hírek, 23.15 Műsorszárás.
A televízióban ma nincs közvetítés.

HÉVÍZI KRÓNIKA

változik. Az sem ritkaság, hogy a komolyból komolytalan, a szugoriból költekező lesz. Ellenben ritka dolog, hogy a cigányzenét, a jó bort kedvelő szegedi erdőgazdasági dolgozó, Szélpál bácsi, más legyen, mint idehaza. Neki is csak egy bánata volt, hogy cimborája, egy későbbi turnusra kapott beutalást. Nem tudom, hogy megmarad-e valami a hévizi »én«-ből. Egy biztos: én úgy érzem, felejtethetetlen volt az idei kélheti üdülés is.

Mint a tündéri tó örök szerelmese, örömmel láttam a kora tavasz óta folyó építkezést, parkosítást, a csinosodó szórakozóhelyeket. Azt az álhatalos törekvést, hogy Héviz szép legyen, kulturált legyen és hódító, mint megérdemli. Örvendeztem, hogy az emléktárgyakat árusító kapott bódékat, rozoga furnérszárakat a rezi tsz borkóstolójának duttányját új üzlet-sor váltotta fel modern vonalával. Az elérhetőhelyek újak, de az emléktárgyak egynehány kivételével még jórészt a régi kacatgyűjteményhez tartoznak.

Tihanyról azt tartom, hogy a Balaton hamupipőkéje, Fűred a nagy tó s az emberek kedve, Héviz szerintem, a pihenés vidám szíge. Sokan hajlamosak ki-zárólag az öregek, a betegek üdülő-, gyógyulohelyeként emlegetni. Szerintem Héviz az ifjúság, a szép lányok üdülőhelye is. Az idősebbek üldögélnék a 34 fokos enyhén bűdös vízben. A fiatalok uszkálnak, futkosnak, s a nőket nézik, mint minde-

nütt. De hát kit nézzenek? A nők pedig ott uszkálnak derűs jókedvvel a Velence-hez hasonló tóban nagy gumimatracokon, ballonokon fekszenek libegve a víz tetején a tavi rózsák között, bőrüket süttetik barnára a nappal. Nem hinném, hogy a látszat csal, s csak azért látom fiataloknak az ott üdülőket: egy részét, mert mint egyesek tartják, a tó nemcsak gyógyít, hanem fiatalít is.

Ha mégis az ide beutal-tak zöme reumás, vagy idős, akkor a tó gyógyító és fiatalító hatása óriási. Ugyanis a tánchelyeket mindenütt zsúfolásig megfölttik a táncoló párok. Délután a Gyöngyvirág presszóban kezdik, este a Béke, a Pannónia éttermekben, s a Palatinus bárban folytatják. Sokszor még ezek befogadóképessége is kevés, ezért rögtönzött tánc-esteket rendeznek az építők, a textileszek, a vasasok üdülőjében. Ropják is a táncot, míg a nehezebben gyógyulóknak, s fiatalodók zsörtölődni nem kezdenek, úgy este 10 után; még most sem elég, miért nem pihennek már? Nem értik, hogyan bírják ezek szusszal, idővel, mikor nekik még fürdés utáni masszázásra is alig jut idejük. Ezek a táncoló kedvűek pedig mindig iton vannak. Sétálnak az árnyas ösparkban, gyönyörködnek a dombtetőről lát-ható szépséges panorámában, s a tó levezező kaná-lisában nyíló temérdek tavirózsában. Nem törődnek azzal sem, hogy néha a völgyben derékig erő fűvön

kell áthaladni és ezért később lábaikat megszidják a termelőszövetkezet kaszáit. Azt mondják: a tavirózsák nekünk nyílnak.

Igy aztán érthető, hogy nemcsak vonalom, ellentét is akad Hévizben. Vannak, akik a pokol tornácának, mások meg éppen a mennyország előterének tartják az üdülést. Tény, hogy élmény bőven akad. Már a »normál« napirend is elég elfoglaltságot ad, s mivel a kultúrosok is szerveznek sok jó műsort, így túl is teljesíthetik a szórakozást. Sokan hallgatják a helyi nevezetességekről szóló ismeretterjesztő előadásokat, amelyeket jó időben kirándulásokkal, a műemlékek, a betyárcsarda és a borpincék megtekintésével kötik össze. Lehet zenét hallgatni, táncolni, sőt fővárosi művészek előadásában gyönyörködni, kuplizni és ultizni, alaposan jóllakni: ez mind kötelessége a hévizi üdülő-nek.

Kinek ezért, kinek azért felejthetetlen a két hét, mert nemcsak a beteg-gyógyulnak meg, vagy mert sokáig kíséri az embert izületeiben, bőrének hámszerteiben, csontjaiban a rádiumos iszap hatása, hanem azért is, mert a hévizi tó nemcsak tavirózsát fakaszt, hanem szerelmet is. Héviz, a természetnek ez a drágaköve télen-nyáron vonzza magához az üdülőket, a gyógyulni vágyókat. Szívesen jönnek ide ifjak-bak és vének, s mondanak köszönetet, mert, mint ahogy az egyik finn író mondotta az itt töltött hetek után: »Ebben a tóban meghal a bánat, ez a tó a feledés tava«.

Nagy Pál